

Ο τόπος μας στη δίνη των συγκρούσεων

Ο Β΄ Μακεδονικός πόλεμος (200-197 π.Χ.) στα εδάφη της Στερεάς

Το λυκόφως του 3^{ου} π.Χ. αιώνα έβρισκε την Ελλάδα σε μια κρίσιμη ιστορική καμπή. Η ισχυρότερη δύναμη στον ελλαδικό χώρο Μακεδονία μέσα από αμέτρητες συγκρούσεις κατείχε ακόμη την πρωτοκαθεδρία. Ο βασιλιάς της Φίλιππος Ε΄ αποφάσισε να διεκδικήσει την απόλυτη εξουσία μεταξύ των Ελλήνων, επιτιθέμενος σε πόλεις που δεν βρίσκονταν υπό τον έλεγχο του. Για ακόμη μια φορά πολλά ελληνικά κράτη αποφάσισαν να αντισταθούν στην επιθετικότητά του, και σε αναζήτηση ισχυρών συμμάχων στράφηκαν στη Ρώμη. Αυτή ανταποκρίθηκε με προθυμία στην έκκλησή τους. Η καθοριστική αναμέτρηση που επήλθε διαμόρφωσε μακροπρόθεσμα τις τύχες της Ελλάδος. Ορισμένα γεγονότα του πολέμου αυτού διεξήχθησαν σε εδάφη της Στερεάς.

Πριν τον πόλεμο – Η επεκτατική πορεία του Φιλίππου

Μετά το θάνατο του Αλεξάνδρου το 323 π.Χ., δυνάμεις της νοτίου Ελλάδος ήρθαν πολλές φορές σε ρήξη με τη Μακεδονία, επιχειρώντας να αμβλύνουν την επιρροή της. Αν και οι Μακεδόνες διατήρησαν ακλόνητη την εξουσία τους, η σκληρότητα και η αυταρχική συμπεριφορά, που πολλές φορές επέδειξαν, τους κατέστησαν ιδιαιτέρως αντιπαθείς. Ο Φίλιππος Ε΄ ανερχόμενος στο θρόνο προσπάθησε να χτίσει την φήμη ενός φιλικού και διπλωματικού ηγέτη, ως ένα σημείο με επιτυχία, καθώς ο ιστορικός Πολύβιος σημειώνει πως οι υπόλοιποι Έλληνες διέκειντο ευνοϊκά απέναντι του («έρωμενος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων...»). Το γεγονός όμως ότι ήταν άνδρας φιλόδοξος, οδήγησε τους αντιπάλους του να τον πολεμήσουν πεισματικά. Παράλληλα, ορισμένες ανειλικρινείς συμπεριφορές προς συμμάχους¹ του έθεσαν εν αμφιβόλω την αξιοπιστία του.

Φίλιππος Ε΄

Έχοντας εδραιώσει ως το 205 π.Χ. την κυριαρχία του στο μεγαλύτερο μέρος της ηπειρωτικής Ελλάδος, είτε με τη διπλωματία είτε με τα όπλα, ο Φίλιππος έθεσε ως επόμενο στόχο τον έλεγχο του Αιγαίου. Η Πτολεμαϊκή Αίγυπτος κατείχε αρκετές υπερπόντιες κτήσεις στα νησιά και τα παράλια της Ιωνίας, ωστόσο το 204 π.Χ. ο βασιλιάς της Πτολεμαϊκής Αίγυπτος πέθανε, αφήνοντας το θρόνο στον εξάχρονο γιό του. Ο Φίλιππος εκμεταλλεύτηκε την περίσταση και σύναψε μυστική συμφωνία το επόμενο έτος με τον Σελευκίδη βασιλιά Αντίοχο Γ΄ τον Μέγα, διαμοιράζοντας μεταξύ τους τις πτολεμαϊκές κτήσεις σε Αιγαίο και Μικρά Ασία. Ο Φίλιππος ανέλαβε αμέσως δράση. Προσάρτησε τα θρακικά παράλια, ενώ πέρασε και τα Στενά του

Ελλησπόντου πολιορκώντας αρκετές πόλεις και καταλαμβάνοντας αρκετά εδάφη. Παράλληλα ο στόλος του επιδόθηκε σε επιχειρήσεις στο Αιγαίο.

Οι κινήσεις του εκτός των άλλων είχαν προφανή στόχο ορισμένες δυνάμεις που δεν του είχαν υποταγεί ακόμη, όπως η Αθήνα και η Ρόδος - οι οποίες σημειωτέον διατηρούσαν καλές σχέσεις με τους Πτολεμαίους. Στην Προποντίδα η Αθήνα είχε ζωτικής σημασίας συμφέροντα, καθώς μέσω αυτής γινόταν η τροφοδοσία της σε δημητριακά από τον Εύξεινο Πόντο, η δε Ρόδος στήριζε το εμπόριο και τον ισχυρό στόλο της στο χώρο του Αιγαίου και των μικρασιατικών παραλίων. Ο Φίλιππος επίσης επετέθη και στο φιλικό διακείμενο προς τους Ρωμαίους Βασίλειο της Περγάμου, λεπλατώντας τα εδάφη του, ενώ στην Ελλάδα ο στρατηγός του Νικάνωρ επέδραμε κατά της Αττικής. Ως αποτέλεσμα, Ρόδος, Αθήνα και Πέργαμος συνασπίσθηκαν κατά του

ειδικότερα τη στιγμή που οι Ρωμαίοι δεν είχαν ακόμη ισχυρές δυνάμεις στην Ελλάδα. Τα πράγματα όμως θα άλλαζαν στη συνέχεια.

Οι Ρωμαίοι, από την πλευρά τους, είχαν κάθε λόγο να θέλουν να πλήξουν τον Φίλιππο. Μερικά χρόνια πριν, ο Μακεδόνας βασιλιάς είχε προβεί σε ενέργειες που τους είχαν προκαλέσει. Κατά τον Β' Καρχηδονιακό Πόλεμο, στις 24 Ιουνίου 217 π.Χ. ο Καρχηδόνιος στρατηγός Αννίβας συνέτριψε τους Ρωμαίους στη λίμνη Τρασιμένη. Όταν αργότερα ο Φίλιππος το πληροφορήθηκε, έκλεισε ειρήνη² με τους Αιτωλούς, ήλθε σε συμμαχία με τον Αννίβα και επιτέθηκε στις ρωμαϊκές κτήσεις στην Ιλλυρία. Απώτερος σκοπός του ήταν να διαπλεύσει το Ιόνιο και να διαπεραιωθεί στην Ιταλία για να τον συνδράμει.

Για να τον αποτρέψουν, οι Ρωμαίοι προσεταιρίστηκαν τους ορκισμένους εχθρούς του Αιτωλούς. Η επιλογή τους κρίθηκε απολύτως επιτυχημένη, καθώς εκείνοι πείσθηκαν εν τέλει να αρχίσουν νέο πόλεμο³ εναντίον του, κρατώντας τον απασχολημένο στην Ελλάδα. Οι Ρωμαίοι έτσι κέρδισαν πολύτιμο χρόνο, και καταβάλλοντας τελικά τον Αννίβα και την Καρχηδόνα το 202 π.Χ. αφέθηκαν πλέον αναπόσπαστοι, να λογαριαστούν με το Φίλιππο και να πάρουν την εκδίκησή τους. Συν τοις άλλοις γνώριζαν πως η αποδυνάμωση της Μακεδονίας θα άνοιγε τον δρόμο για την ευκολότερη υποταγή της Ελλάδος.

Οι εκκλήσεις Περγάμου, Ρόδου και Αθηνών τους έδιναν την αφορμή για την οποία διψούσαν. Οι Ρωμαίοι αναζητούσαν ευκαιρία να εμφανισθούν ως προστάτες των υπολοίπων Ελλήνων - και αυτήν ακριβώς την εικόνα φρόντισαν να καλλιεργούν - από την μακεδονική επιθετικότητα. Με αυτό τον τρόπο θα νομιμοποιούσαν ουσιαστικά την ανάμειξή τους στα ελληνικά θέματα και θα απομόνωναν διπλωματικά τον Φίλιππο, αποστερώντας τον από συμμάχους και καθιστώντας τον ευάλωτο. Έτσι του έθεσαν τελεσίγραφο μέσα στο 200 π.Χ., απαιτώντας να σταματήσει τις επιθέσεις κατά των ελληνικών πόλεων και να καταβάλλει πολεμικές αποζημιώσεις σε Ρόδο και Πέργαμο, με ρωμαϊκή επιδιαιτησία.

Ο βασιλιάς της Μακεδονίας, τον καιρό που του επεδόθη το ρωμαϊκό τελεσίγραφο, πολιορκούσε την Άβυδο του Ελλησπόντου. Απορρίπτοντας το με αποφασιστικότητα και εκπορθώντας την Άβυδο, επέστρεψε στην Ελλάδα, για να προετοιμαστεί για τον επερχόμενο πόλεμο. Οι Αθηναίοι, οι οποίοι όπως σημειώσαμε παραπάνω είχαν δεχθεί επίθεση των Μακεδόνων στην Αττική, απέστειλαν πρέσβεις στον άρτι αποβιβασθέντα στην Ήπειρο Ήπατο Πόπλιο Σουλπίκιο Γάλβα, ζητώντας βοήθεια. Εκείνος τους χορήγησε δύναμη 20 πλοίων υπό τον Γάιο Κλαύδιο Κένθωνα. Ο Κλαύδιος καταφθάνοντας στον Πειραιά, πληροφορήθηκε από φυγάδες πως η Χαλκίδα φρουρείτο πλημμελώς. Έτσι, έπλευσε νύχτα και πριν την αυγή πραγματοποίησε επίθεση, αιφνιδιάζοντας πλήρως τη φρουρά. Στη συνέχεια σκόρπισε τον θάνατο και λεπλάττισε με αγριότητα την πόλη, στην οποία υπήρχαν αποθήκες σίτου, αλλά και όπλων. Ο Φίλιππος από την Δημητριάδα που βρισκόταν, μαθαίνοντας το τρομερό νέο έσπευσε αμέσως. Σε απάντηση πραγματοποίησε εισβολή στην Αττική καταστρέφοντας με μανία τα περίχωρα των Αθηνών.

Την άνοιξη του 199 π.Χ. ο ρωμαϊκός στρατός υπό τον Σουλπίκιο εισέβαλε στη δυτική Μακεδονία. Ύστερα από μερικές ήσσονος σημασίας επιτυχίες εισήλασε βαθύτερα στη Μακεδονία λεπλατώντας. Στη συνέχεια όμως δεν κατόρθωσε να καταγάγει κάποια αποφασιστική νίκη και το φθινόπωρο επέστρεψε στην Απολλωνία. Πάντως, αυτές οι εξελίξεις έδωσαν θάρρος στους Αιτωλούς και τους έπεισαν να εισέλθουν τελικά στον πόλεμο, στο πλευρό των Ρωμαίων. Πραγματοποίησαν μάλιστα και μια ληστρική εκστρατεία μαζί με τους Αθαμάνες στη Θεσσαλία, καταλαμβάνοντας ορισμένες πόλεις. Ωστόσο ο Φίλιππος, εκμεταλλευόμενος την αδράνεια του ρωμαϊκού στρατού, που είχε προκληθεί από μια σοβαρή ανταρσία που ξεσήκωσαν δυσαρεστημένοι βετεράνοι, έσπευσε και τους εξανάγκασε σε υποχώρηση.

Παράλληλα, το ίδιο έτος δραστηριοποιήθηκε και ο ρωμαϊκός στόλος. Έχοντας διαχειμάσει στην Κέρκυρα, έπλευσε στο Αιγαίο στις αρχές καλοκαιριού με διοικητή τον Λεύκιο Απούσιο, όπου ενώθηκε με τον στόλο του βασιλιά της Περγάμου Άτταλο Α', ενώ αργότερα ενισχύθηκε και με 20 ροδιακά πλοία. Οι σύμμαχοι πραγματοποίησαν επιχειρήσεις σε νησιά που τελούσαν υπό μακεδονική κατοχή, όπως η Άνδρος, η Κύθνος, η Εύβοια, και η Σκιάθος. Ύστερα αποβιβάστηκαν στη Χαλκιδική, όπου επιτέθηκαν στις πόλεις Κασσάνδρεια και Άκανθο. Καταλαμβάνοντας και λεπλατώντας τη δεύτερη, μπήκαν ξανά στα πλοία και επανήλθαν στην Εύβοια. Από εκεί, ο

Απούστιος και ο Άτταλος με 10 γρήγορα πλοία εισήλθαν στο Μαλιακό κόλπο, για να παρευρεθούν σε πολεμικό συμβούλιο με τους Αιτωλούς στην Ηράκλεια. Μετά το πέρας του συμβουλίου επέστρεψαν στην Ευβοία, και αφού επανενώθηκαν με το στόλο τους, έπλευσαν προς τους Ωρεούς.

Επίθεση των Ρωμαίων στους Ωρεούς και στην Κρεμαστή Λάρισα – Πολιορκία των Θαυμακών από το Φίλιππο

Οι Ωρεοί εκείνη την εποχή διέθεταν εξαιρετικά ισχυρές οχυρώσεις. Η πόλη είχε δύο ακρόπολεις. Η μια κατελάμβανε ένα ύψωμα δίπλα στη θάλασσα ελέγχοντας το λιμάνι. Η άλλη ήταν χτισμένη στην καρδιά της κυρίως πόλης, η οποία βρισκόταν σε κάποια απόσταση στην ενδοχώρα⁴ και περικλειόταν επίσης από εξωτερικό τείχος. Ακόμη, υπήρχε υπόγειο πέρασμα από τη δεύτερη ακρόπολη που οδηγούσε στην ακτή και συγκεκριμένα σε έναν πύργο πέντε πατωμάτων, που συνιστούσε επιβλητική άμυνα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Ωρεοί, οι οποίοι αποτελούσαν μακεδονική κτήση, είχαν καταληφθεί με προδοσία και πάλι από τις δυνάμεις των Ρωμαίων και του Αιτάλου λίγα χρόνια πριν, κατά τον Α΄ Μακεδονικό Πόλεμο. Για να αποτρέψει κάτι ανάλογο, ο Φίλιππος είχε αφήσει ισχυρή φρουρά στην πόλη.

Τμήμα οχυρώσεων Ωρεών Ευβοίας

(πηγή: <http://www.kastra.eu/>)

Οι Ρωμαίοι προσέβαλλαν την παραλιακή ακρόπολη, προσεγγίζοντας τις οχυρώσεις με κινητούς πολιορκητικούς κριούς καλυπτόμενους από στέγαστρα (vineae). Ο Άτταλος επιτέθηκε στην κυρίως ακρόπολη, εξαπολύοντας βροχή βλημάτων και μεγάλων λίθων στα τείχη με βαλλίστρες και

Ο λόφος όπου βρισκόταν η ακρόπολη της Κρεμαστής Λάρισας (Κάστρο Πελασγίας)

καταπέλτες κάθε είδους. Ταυτόχρονα έσκαψε και σήραγγες για να τα υπονομεύσει. Παρόλα αυτά η ισχυρή μακεδονική φρουρά αγωνίστηκε με θάρρος και αποφασιστικότητα αποκρούοντας τις επιθέσεις. Ο Ρωμαίος διοικητής ανελήφθη πως ήταν προτιμότερο να προχωρήσει σε κανονική πολιορκία, παρά να αποτολμά συνεχείς ξαφνικές εφόδους. Έτσι, άφησε μια επαρκή δύναμη να συνεχίσει την πολιορκία των Ωρεών, μπήκε στα πλοία και διαπεραιώθηκε απέναντι, στη Φθιώτιδα. Σκοπός του ήταν να επιτεθεί στην Κρεμαστή Λάρισα, τη σημερινή Πελασγία, επίσης μακεδονική κτήση όπως προαναφέραμε. Ο Απούσιος επιτέθηκε αιφνιδιαστικά και κατέλαβε την κυρίως πόλη, όχι όμως και την οχυρή της ακρόπολη (Κάστρο Πελασγίας).

Το ίδιο διάστημα, τα πολιορκητικά έργα των Ρωμαίων στους Ωρεούς είχαν προχωρήσει, τα τείχη της παραλιακής ακρόπολης είχαν καταρρεύσει σε διάφορα σημεία από τα πλήγματα των κριών, ενώ και η φρουρά της είχε εξουθενωθεί από την νυχθημερόν επαγρύπνηση και τις απώλειες. Με νυχτερινή επίθεση οι Ρωμαίοι εκμεταλλεύθηκαν τα ρήγματα και εν τέλει κατέλαβαν την εν λόγω ακρόπολη. Ο Άτταλος, πληροφορούμενος το γεγονός, εισήλθε τα ξημερώματα στην κυρίως πόλη, καθώς μεγάλο μέρος και του δικού της τείχους είχε ερειπωθεί. Η φρουρά και οι κάτοικοι κατέφυγαν στην άλλη ακρόπολη, όπου παραδόθηκαν μετά από δύο ημέρες. Η πόλη απεδόθη στον Άτταλο, οι δε αιχμάλωτοι περιήλθαν στη διάθεση των Ρωμαίων. Η πτώση των Ωρεών σημειώθηκε το Σεπτέμβριο του 199 π.Χ.

Καθώς πλέον πλησίαζε η φθινοπωρινή ισημερία, τα στενά της Ευβοίας στο εξής θα καθίσταντο επικίνδυνα για ναυσιπλοΐα. Έτσι ο συμμαχικός στόλος επέστρεψε στον Πειραιά. Ο Απούσιος αφήνοντας εκεί 30 πλοία επανήλθε με τα υπόλοιπα στην Κέρκυρα για τον χειμώνα. Ο Άτταλος, αφού παρακολούθησε τα Ελευσίνια Μυστήρια, επέστρεψε στην Ασία. Οι δε Ρόδιοι έλαβαν άδεια να αναχωρήσουν για το νησί τους.

Ο Φίλιππος εν τω μεταξύ, έχοντας απωθήσει τους Αιτωλούς από τη Θεσσαλία και απαλλαγμένος από την ρωμαϊκή πίεση στη δυτική Μακεδονία, προήλασε προς στην κεντρική Ελλάδα. Οι Θαυμακοί³ τέθηκαν στο στόχαστρο του. Αυτή η πόλη των Αχαιών Φθιωτών τελούσε υπό αιτωλική επιρροή και η στρατηγική και οχυρή της τοποθεσία τονίζεται χαρακτηριστικά από τον Ρωμαίο ιστορικό Τίτο Λίβιο:

«...το μέρος βρίσκεται πάνω σε ένα ύψωμα, κατοπεύοντας τη λεγόμενη Κοίλη Θεσσαλία. Αφού συνεχίσεις την πορεία σου από μονοπάτια με στροφές σε ανώμαλο έδαφος και φθάσεις στην ίδια την πόλη, ολόκληρη η πεδιάδα της Θεσσαλίας ξαφνικά απλώνεται εμπρός σου σαν μια αχανής θάλασσα εκτεινόμενη ως εκεί που φτάνει το βλέμμα σου. Από τη θαυμάσια θέα που παρέχει, προέρχεται το όνομα του, Θαυμακοί. Η πόλη δεν προστατεύεται μόνο από την ανυψωμένη τοποθεσία της, αλλά και από τις κρημνώδεις πλευρές του υψώματος, επί του οποίου έγκειται.» (32,4)

Ο Δομοκός και το φρούριό του στην κορυφή του λόφου. Η θέα που παρέχει στην θεσσαλική πεδιάδα, η οποία διακρίνεται στο παρασκήνιο, είναι πραγματικά επιβλητική.

Η κατάληψη των Θαυμακών ομολογουμένως θα στερούσε από τους Αιτωλούς ένα σημαντικό φρούριο για τον έλεγχο την νοτίου Θεσσαλίας, γι' αυτό και ο Φίλιππος τους πολιορκήσε με όλες του τις δυνάμεις. Ανήγειρε αναχώματα από τα οποία οι πολιορκητικοί κριοί του θα ήταν σε θέση να πλήξουν τα τείχη. Ενώ όμως ήταν πλέον έτοιμος για έφοδο, η ξαφνική άφιξη ενός σώματος Αιτωλών, με επικεφαλής τον Αρχίδαμο, τον εμπόδισε. Το σώμα αυτό κατόρθωσε να περάσει μέσα από τις τάξεις των πολιορκητών και να εισέλθει στην πόλη, ενισχύοντας σημαντικά άμυνα της. Οι πολιορκούμενοι έκτοτε διενεργούσαν

συχνές εξόδους, προσβάλλοντας πότε τα προκεχωρημένα φυλάκια των Μακεδόνων και πότε τα πολιορκητικά τους έργα. Ο Φίλιππος τότε έκρινε πως το εγχείρημα ενείχε

πλέον πολλούς κινδύνους και δεν άξιζε τον κόπο. Έτσι απεσύρθη για τον χειμώνα, ο οποίος είχε ήδη αρχίσει.

Αποτυχημένες συνομιλίες ειρήνευσης – Εκστρατεία Αιτωλών σε δυτική Φθιώτιδα και νότιο Θεσσαλία

Τίτος Κοϊντίος Φλαμίνιος

Ο Φίλιππος είχε αρχίσει να νιώθει δυσβάσταχτο το βάρος του πολέμου. Ήδη πιεζόταν σε αρκετά μέτωπα, ενώ και οι σύμμαχοί του άρχισαν να αμφιταλαντεύονται. Με τον ερχομό της άνοιξης του 198 π.Χ. κατέλαβε και οχύρωσε ένα στενό πέρασμα του ποταμού Αώου, θέλοντας να αποτρέψει τους Ρωμαίους από το να εισβάλλουν ξανά στη Μακεδονία, όπως το προηγούμενο έτος. Τότε κατέφθασε ο νέος ύπατος για το τρέχον έτος Τίτος Κοϊντίος Φλαμίνιος. Επρόκειτο για έναν άνδρα με ελληνική μόρφωση, διορατικό και οξυδερκή που θα άλλαζε αποφασιστικά την τροπή του πολέμου.

Ακολούθησε στασιμότητα καθώς ο Φλαμίνιος εξέταζε με ποιόν τρόπο θα επιτύχανε την υπερκέραση των μακεδονικών θέσεων. Ο Φίλιππος στο μεσοδιάστημα ζήτησε διαπραγματεύσεις ειρήνευσης, οι οποίες κανονίστηκαν με τη μεσολάβηση των Ηπειρωτών. Ωστόσο οι Ρωμαίοι με την αυτοπεποίθηση στα ύψη τορπίλισαν τις συνομιλίες προβάλλοντας αξιώσεις⁶ που ο Φίλιππος δεν υπήρχε περίπτωση να αποδεχθεί, αποδεικνύοντας ότι πρόθεσή τους ήταν να πλήξουν τη δύναμή του. Εν τέλει, προς τα τέλη Ιουνίου ένα ρωμαϊκό απόσπασμα υπό την καθοδήγηση ντόπιων βοσκών ακολούθησε πλευρικά δύσβατα μονοπάτια και βρέθηκε στα νώτα του, απειλώντας τον με κύκλωση. Ο Φίλιππος αποχώρησε εσπευσμένα προς την Θεσσαλία, και τέλος στη Μακεδονία. Στην πορεία του στρατολόγησε τους άνδρες, τους αμάχους τους έστειλε στα όρη και τις θεσσαλικές πόλεις τις έκαψε αφού τις λεπλάτησε, αφήνοντας «καμένη γη» στους Ρωμαίους.

Η τροπή αυτή ενθάρρυνε τους Αιτωλούς να δραστηριοποιηθούν και πάλι. Εισέβαλλαν στην χώρα των Αινιάνων, στην άνω κοιλάδα του Σπερχειού, και δέωσαν τις εκτάσεις περίξ της πόλης των Σπερχειών⁷ και της πρωτεύουσας Μακράς Κώμης (στη θέση Προφήτης Ηλίας Μακρακώμης). Ακολούθως κινήθηκαν προς βορρά, πιθανότατα διαμέσου της στενής διάβασης της Γιαννιτσούς, και επιτέθηκαν στους Δόλοπες. Συγκεκριμένα κατέλαβαν - με την πρώτη έφοδο όπως ο Τίτος Λίβιος (32,13) τονίζει χαρακτηριστικά - και κατέστρεψαν την

Οχυρώσεις Κτιμένης

πρωτεύουσα τους Κτιμένη (θέση Παλαιόκαστρο Άνω Κτιμένης) και τις Αγγείες⁸.

Στη συνέχεια εισέλασαν στον θεσσαλικό κάμπο όπου δέωσαν τους αγρούς γύρω από τη Μητρόπολη (Καρδίτσας). Απέτυχαν όμως να καταλάβουν την ίδια την πόλη, καθώς οι κάτοικοί της σπλίστηκαν,

Το Αραπονήσι Ξυνιάδος, όπου βρισκόταν η πρωτεύουσα των Αιτωλών Ξυνιών

πραγματοποίησαν έξοδο και τους απώθησαν. Παρόμοια αντίσταση συνάντησαν οι Αιτωλοί και στο Καλλίθηρο, αν και - μετά από σκληρή μάχη - ανάγκασαν τελικά τους κατοίκους να επιστρέψουν εντός των τειχών. Επόμενος στόχος τους ήταν τα χωριά Τεύμα και Κέλαιθρα, τα οποία λεηλατήθηκαν, ενώ οι Αχάρραι (κοντά στην Εκκάρρα) παραδόθηκαν. Έχοντας σκορπίσει τον τρόμο στην περιοχή, οι Αιτωλοί εισήλθαν στο οροπέδιο της Ξυνιάδος. Οι κάτοικοι των Ξυνιών⁹ εγκατέλειψαν τα σπίτια τους, κατά τη φυγή τους όμως έπεσαν πάνω σε ένα αιτωλικό απόσπασμα που κατευθυνόταν προς τους Θαυμακούς. Αποτέλεσμα ήταν να σφαγιαστούν, ενώ η πόλη τους λεηλατήθηκε. Κλείνοντας αυτή την ληστρική περιήγηση στην ευρύτερη περιοχή, οι Αιτωλοί κατέλαβαν την οχυρή Κύπαιρα¹⁰. Όλες αυτές οι επιχειρήσεις υπήρξαν κεραυνοβόλες, καθώς πραγματοποιήθηκαν εντός λίγων ημερών.

Εισβολή Ρωμαίων στη Φωκίδα – Συνάντηση Φιλίππου και Φλαμινίου στη Λοκρίδα

Εκπορθώντας τα στενά του Αώου, οι Ρωμαίοι κατήλθαν στη Θεσσαλία, όπως εύστοχα είχε προβλέψει ο Φίλιππος. Στην κατοχή τους περιήλθαν αρκετές πόλεις, άλλες έπεσαν με πολιορκία και άλλες παραδόθηκαν. Παράλληλα, ο ρωμαϊκός στόλος με νέο διοικητή τον αδελφό του Φλαμινίου Λεύκιο έπλευσε και πάλι από την Κέρκυρα στο Αιγαίο, όπου επανενώθηκε με τους στόλους της Περγάμου και της Ρόδου, και πολιορκύσθηκε με επιτυχία τις ευβοϊκές πόλεις Ερέτρια και Κάρυστο. Ωστόσο, ο ανεφοδιασμός του Τίτου στη Θεσσαλία είχε καταστεί δυσχερής από την καμένη γη που είχε αφήσει ο Φίλιππος, ο οποίος είχε οχυρωθεί στα Τέμπη και περίμενε την κατάλληλη ευκαιρία για να χτυπήσει ξανά. Έτσι ο Ρωμαίος ύπατος αποφάσισε να αποχωρήσει από τη Θεσσαλία και κατήλθε στον Ισθμό, όπου πολιορκύσθηκε την στρατηγικότετη Κόρινθο. Ωστόσο η εμπνευσμένη αντίσταση της επίλεκτης μακεδονικής φρουράς τον υποχρέωσε να αποσυρθεί. Ο Τίτος τότε έκρινε πως θα είχε πολλαπλά οφέλη, εάν έθετε υπό τον έλεγχο του το νευραλγικό χώρο της κεντρικής Ελλάδος. Η επιλογή του από στρατηγική άποψη θα αποδεικνυόταν καιρία.

Στο στόχαστρο του τέθηκε η καρδιά της Στερεάς, η Φωκίδα, ο έλεγχος της οποίας θα διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό τα σχέδια του. Αναζητώντας ταυτόχρονα ένα ασφαλές επίνειο που θα του επέτρεπε να ανεφοδιάζεται επαρκώς για τον επερχόμενο χειμώνα, επιτέθηκε στην φωκική παραλιακή πόλη του Κορινθιακού κόλπου Αντίκυρα, και την κατέλαβε έπειτα από σύντομη αντίσταση. Εισχωρώντας στην ενδοχώρα κατέλαβε αμαχητί τον Πανοπέα (Άγιος Βλάσιος Βοιωτίας), ενώ την ίδια τύχη είχαν η Άμβροσος (Δίστομο) και η Υάμπολις (ανατολικά του χωριού Καλαπόδι Φθιώτιδος). Η Δαύλεια ακολούθως έπεσε με τέχνασμα. Ο Φλαμίνιος ύστερα κινήθηκε προς την ισχυρότερη πόλη των Φωκίων Ελάτεια, η οποία έκλεισε τις πύλες της, με αποτέλεσμα να τεθεί υπό πολιορκία.

Ο Τίτος κάλεσε τους προεξάρχοντες της Ελάτειας σε συνομιλίες, αποσκοπώντας να τους πείσει να παραδώσουν την πόλη. Εκείνοι απεκρίθησαν πως ήταν αδύνατον να πράξουν κάτι τέτοιο, καθώς η ισχυρή και πολυάριθμη μακεδονική φρουρά δεν θα το επέτρεπε, και ο ύπατος προχώρησε σε κανονική πολιορκία. Κάποια στιγμή οι πολιορκητικοί του κριοί άνοιξαν ρήγμα σε ένα τμήμα του τείχους, το οποίο κατέρρευσε με τρομερό θόρυβο. Μια ρωμαϊκή δύναμη εφόρμησε στο άνοιγμα, με τους υπερασπιστές να σπεύδουν από όλα τα σημεία των τειχών για να την αποκρούσουν. Κάτι τέτοιο φαίνεται πως το είχε προβλέψει ο Φλαμίνιος, έτσι με την προσοχή των αμυνομένων στραμμένη αλλού οι Ρωμαίοι ανέβηκαν με σκάλες στα ανυπεράσπιστα τείχη και εισήλθαν στην πόλη. Το γεγονός αυτό προκάλεσε πανικό στις τάξεις των αμυνομένων, οι οποίοι υποχώρησαν προς την ακρόπολη ακολουθούμενοι από πλήθη αμάχων. Ο Φλαμίνιος έδωσε άδεια στα στρατεύματα του να λαφυραγωγήσουν την πόλη. Ακολούθως απευθύνθηκε στους υπερασπιστές της ακρόπολης, υποσχόμενος να σεβαστεί τις ζωές των ανδρών του Φιλίππου, εφόσον κατέθεταν τα όπλα, και να αποδώσει στους κατοίκους της Ελάτειας ελευθερία και αυτονομία. Οι διαπραγματεύσεις είχαν άισιο τέλος και η ακρόπολη παραδόθηκε σε λίγες μέρες.

Σχεδιάγραμμα τῆς περιοχῆς Ἐλάτειας

(πηγή: Πανσανίου: «Ἑλλάδος Περιήγησις», Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1981, σελ. 433)

Ενώσω ο Τίτος πολιορκούσε τὴν Ἐλάτεια, σημειώθηκαν σημαντικὲς πολιτικὲς ἐξελίξεις. Ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία, σύμμαχος τοῦ Φιλίππου ἐπὶ σειρά ἐτῶν, ἀποκομμένη πλέον ἀπὸ αὐτὸν πείσθηκε νὰ προσχωρήσῃ στὸν ἀντιμακεδονικὸ συνασπισμὸ. Ὦτας μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἀπόφαση τῆς ἐπῆρεψε καὶ ἄλλους πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, ἀπογυμνώνοντας τὴ Μακεδονία ἀπὸ συμμάχους. Ἡ ἐπακόλουθη πώση τῆς Ἐλάτειας μοιραία προκάλεσε ἀνάφλεξη καὶ στὴν γειτονικὴ Λοκρίδα, καὶ συγκεκριμένα στὴν πρωτεύουσα τῆς, τὸν Ὀπούντα (Ἀταλάντη). Οἱ ἐπιλογές τοῦ Φλαμινίου καὶ ἡ ἐδραίωση τοῦ στὴν κεντρικὴ Ἑλλάδα εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἀποδίδουν καρπούς.

Ὁ Ὀπούς ἀποτελούσε ἐδῶ καὶ χρόνια κτήση τοῦ Φιλίππου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀφήσει φρουρὰ στὴν ἀκρόπολη. Παρόλα αὐτὰ οἱ πολῖτες ἀποφάσισαν νὰ ἀποκηρύξουν τὴν μακεδονικὴ κυριαρχία, καλώντας τὸν Τίτο νὰ παρέμβῃ. Εκείνος ἀδραξε τὴν ευκαιρία καὶ ἐφθάσε στὸν Ὀπούντα, ἀξιόνοντας τὴν παράδοση τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν. Ὦταν αὐτοὶ ἀρνήθηκαν, ὁ ὑπάτος ετοιμάστηκε νὰ πολιορκήσῃ τὴν ἀκρόπολη, σύντομα ὅμως κατέφθασε κήρυκας τοῦ Φιλίππου. Ὁ βασιλιάς ζήτησε ἀπὸ τὸν ὑπάτο νὰ ὀρισθεῖ ἓνα μέρος γιὰ διεξαγωγὴ συνομιλιῶν. Ὁ Τίτος, ὕστερα ἀπὸ σκέψη, δέχθηκε. Ἡ ἀμφιβολία τοῦ ἐγκειτο στὸ γεγονός πὼς περίμενε νὰ δεῖ εἴνθα διατηρούσε τὴν διοίκηση τοῦ ἢ ἂν ἡ Ρώμη θὰ ἐπέστρεφε ἀντικαταστάτη. Σε κάθε περίπτωση ἠθέλε νὰ εἶναι αὐτὸς πὼς θὰ τελείωνε τὸν πόλεμο, εἴτε με τὰ ὄπλα, εἴτε κάνοντας εἰρήνη. Ἡ συνάντηση ὀρίστηκε σε μία ἀκτὴ τοῦ Μαλιακοῦ κοντὰ στὴ Νίκαια¹¹ τῆς Λοκρίδος, στὶς ἀρχές τοῦ χειμῶνα, ἴσως τὸ Νοέμβριο, τοῦ 198 π.Χ.

Ὁ Φίλιππος, ἀπὸ τὴ Δημητριάδα, προσήλθε ἐπιβαίνοντας σε ἓνα πολεμικὸ πλοῖο συνοδεία πέντε ἐλαφρῶν σκαφῶν. Στὸ πλευρὸ τοῦ Φλαμινίου παρευρίσκονταν ὁ βασιλιάς τῶν Ἀθαμάνων Ἀμύνανδρος, ὁ ἀξιωματοῦχος τοῦ βασιλιά τῆς Περγάμου Ἀπάλου Διονυσόδωρος, ὁ ναύαρχος τοῦ ροδιακοῦ στόλου Ἀγνσίμβροτος, ὁ ἀνώτατος ἀρχοντας τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας Φαινέας καὶ οἱ Ἀχαιοὶ Ἀρισταῖος καὶ Ξενοφών. Ἀξιοσημείωτο εἶναι πὼς ὁ Φίλιππος παρέμεινε στὸ πλοῖο σε κάποια ἀπόσταση ἀπὸ τὴν ἀκτὴ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν συνομιλιῶν. Ὁ Φλαμίνιος τὸν κάλεσε νὰ ἀποβιβαστεῖ, ὁ Φίλιππος ὅμως ἀπεκρίθη πὼς δὲν ἐμπιστευόταν κανέναν ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους, εἰδικότερα τοὺς Αἰτωλοὺς.

Ἡ συνεδρίαση ὑπῆρξε θυελλώδης, με ἔντονε ἀντεγκλίσεις καὶ διήρκεσε τρεῖς μέρες. Τὴ δευτέρη ἡμέρα οἱ ἀντιμαχόμενοι ἀνανέωσαν τὴ συνάντησή τους καὶ πάλι στὴ

Νίκαια, ενώ την τρίτη στην παραλία του Θρονίου¹². Μεταξύ άλλων οι Αιτωλοί απαίτησαν από τον Φίλιππο την επιστροφή¹³ των φθιωτικών πόλεων Εχίνου, Κρεμαστής Λάρισας, Φθιωτικών Θηβών και Φαρσάλου. Πάντως ουσιαστικό αποτέλεσμα δεν εξήχθη, απλώς συμφωνήθηκαν δίμηνη ανακωχή, αποχώρηση των μακεδονικών φρουρών από Φωκίδα και Λοκρίδα και αποστολή πρέσβων όλων των πλευρών στη Ρώμη για εξέταση της κατάστασης ενώπιον της Συγκλήτου. Έτσι και έγινε, οι διαπραγματεύσεις όμως κατέρρευσαν όταν κατέστη σαφές πως ο Φίλιππος δεν σκόπευε να εκκενώσει τις στρατηγικές για τον έλεγχο της νοτίου Ελλάδος πόλεις Δημητριάδα, Χαλκίδα και Κόρινθο. Ο Πλούταρχος αναφέρει πως ο Φλαμίνιος, μαθαίνοντας ότι η διοίκησή του στην Ελλάδα παρετάθη και για το επόμενο έτος, έδωσε συμβουλή να τορπιλιστούν οι διαπραγματεύσεις. Τη λύση θα έδιναν μόνο τα όπλα.

Εκστρατεία Ρωμαίων στη Βοιωτία – Μάχη στις Κυνός Κεφαλές και ήττα του Φιλίππου

Με τον ερχομό της άνοιξης του 197 π.Χ. ο Τίτος από την Ελάτεια, την οποία είχε κάνει βάση του τον προηγούμενο χειμώνα, εξεστράτευσε στη Βοιωτία, τη μόνη περιοχή της Στερεάς πλέον που δεν ανήκε στο αντιμακεδονικό στρατόπεδο. Στρατοπεδεύοντας κοντά στη Θήβα, υποχρέωσε τους Βοιωτούς να συγκαλέσουν συνέδριο. Εκεί, και υπό την απειλή του ρωμαϊκού στρατού που βρισκόταν προ των πυλών, οι Βοιωτοί συντάχθηκαν με τους Ρωμαίους. Ο Φλαμίνιος, έχοντας εξασφαλίσει πλήρως τα νότια του επέστρεψε στην Ελάτεια. Ήταν πλέον έτοιμος να βαδίσει προς βορρά κατά του Φιλίππου.

Από την Ελάτεια ο Ρωμαίος ύπατος κινήθηκε διαμέσου Θρονίου και Σκάρφειας προς τις Θερμοπύλες. Εκεί παρέμεινε για δύο μέρες, αναμένοντας την απόφαση του Αιτωλικού Συνεδρίου που λάμβανε χώρα στην Ηράκλεια, αναφορικά με το πόσες δυνάμεις θα τον συνέδραμαν οι Αιτωλοί. Όταν η απόφαση ελήφθη, ο Φλαμίνιος κινήθηκε και πάλι μέσω Λαμίας και διερχόμενος από το οροπέδιο της Ξυνιάδος έφθασε στη Θεσσαλία, όπου ενώθηκε με τις προκαθορισμένες αιτωλικές δυνάμεις, ανερχόμενες σε 600 πεζούς και 400 ιππείς, υπό τον Φαινέα. Ο Φίλιππος αντίστοιχα προετοιμάστηκε για την κρίσιμη μάχη που θα επερχόταν, καλώντας στα όπλα άνδρες από όλες τις πόλεις του βασιλείου του.

Οι δύο στρατοί συναντήθηκαν στις Κυνός Κεφαλές της Θεσσαλίας. Η δυσκαμψία της μακεδονικής φάλαγγας και η περιορισμένη δυνατότητα στην εκτέλεση ελιγμών, σε αντίθεση με την ευέλικτη λεγεώνα, οδήγησε τον Φίλιππο στην ήττα. Αξίζει να σημειωθεί πως οι Αιτωλοί ιππείς πολέμησαν με γενναιότητα στα πρώτα στάδια της μάχης, δίνοντας πολύτιμο χρόνο στον Φλαμίνιο να παρατάξει το στρατό του. Η ήττα αυτή έθραυσε αποφασιστικά τη μακεδονική δύναμη, επιφέροντας της συντριπτικό πλήγμα από το οποίο δεν ανέκαμψε ποτέ. Ο Φίλιππος παραιτήθηκε από τις κτήσεις του στην Ελλάδα και περιορίστηκε στα όρια της Μακεδονίας. Συν τοις άλλοις εκλήθη να καταβάλει πολεμική αποζημίωση και να παραδώσει όμηρο στη Ρώμη τον μικρότερο γιό του Δημήτριο.

Επίλογος

Οι Ρωμαίοι υπό την ηγεσία του διορατικότερου Φλαμίνιου πέτυχαν τους σκοπούς τους και ο δρόμος για την κυριαρχία τους στην Ελλάδα ήταν πλέον ορθάνοικτος. Οι διαθέσεις τους φάνηκαν καθαρά όταν μετά τη λήξη του πολέμου διατήρησαν φρουρές σε Δημητριάδα, Χαλκίδα και Κόρινθο, κάτι για το οποίο κατηγορούσαν επιμόνως τον Φίλιππο. Επιπρόσθετα, αρνήθηκαν την επιστροφή Εχίνου, Κρεμαστής Λάρισας, Φθιωτικών Θηβών και Φαρσάλου στους Αιτωλούς, προς έκπληξη και οργή των τελευταίων, διακηρύσσοντας τις πόλεις ως αυτόνομες.

Μακροπρόθεσμα η τακτική αυτή της αποδυνάμωσης των διαφόρων ελληνικών κρατών βύθισε την Ελλάδα στην εσωστρέφεια και επέσπευσε την κατάρκυσή της από τους Ρωμαίους. Σε ό, τι αφορά τη Στερεά, δεν απέφυγε τη σκληρή της μοίρα στην Ιστορία. Οι ισχυροί πληρώνουν πάντα με φωτιά και σίδηρο, και οι τόποι με αίμα και

πόνο. Πολλοί πέρασαν από τη μικρή Ελλάδα, όσοι όμως θέλησαν να μείνουν στόχευσαν την καρδιά της, τη Στερεά.

Γιώργος – Αλέξανδρος Μπαλωμένος

ΠΗΓΕΣ

- Τίτος Λίβιος, Ιστορία της Ρώμης (πηγή από Διαδίκτυο)
- Πολυβίου, Ιστορίαι, εκδόσεις Στιγμή, Αθήνα, 2006
- Ι. Βορτσέλα, ΦΘΙΩΤΙΣ, εκδόσεις ΚΑΣΤΑΛΙΑ, 1973
- Πλουτάρχου, Βίοι Παράλληλοι: Φλαμινίνος, εκδόσεις Διονυσίου Κορομπλά, Αθήνα, 1863
- Πausανίου: «Ελλάδος Περιήγησις», Εκδοτική Αθηνών, 1981
- Στράβωνος, Γεωγραφικά, εκδόσεις «Ι. Ζαχαρόπουλος», Αθήνα
- ΙΣΤΟΡΙΑ των ΕΛΛΗΝΩΝ, Β' έκδοση, τόμος 4, εκδόσεις ΔΟΜΗ
- Ιστοσελίδα Υπουργείου Πολιτισμού

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι πως ενεπλάκη σε εσωτερικά θέματα των συμμάχων του Μεσσηνίων. Επίσης σύναψε ερωτικές σχέσεις με την νύφη του συμμάχου και φίλου του Αράτου, ισχυρού άνδρα της Αχαικής Συμπολιτείας. Αργότερα μάλιστα τον δηλητηρίασε μαζί με τον γιό του.

² Ως τότε βρίσκονταν αντίπαλοι στον Β' Συμμαχικό Πόλεμο (221-217 π.Χ.)

³ Α' Μακεδονικός Πόλεμος (213-205 π.Χ.)

⁴ Από ορισμένους ερευνητές πιθανολογείται πως η επάκτια ακρόπολη βρισκόταν στο σημερινό κάστρο της Σκάλας Ωρεού, ενώ η άλλη στη θέση «Πάνω Ωρεός»

⁵ Οι αρχαίοι Θαυμακοί ως τοποθεσία δεν πρέπει να συγχέονται με το σημερινό χωριό Θαυμακό. Μετονομάστηκαν σε Δομοκό κατά τα βυζαντινά χρόνια, και με αυτό το όνομα είναι γνωστοί ως σήμερα.

⁶ Ο Φλαμινίνος απαίτησε από τον Φίλιππο να εκκενώσει την Θεσσαλία, επαρχία εύφορη και με το καλύτερο ιππικό της Ελλάδος. Η απώλεια της θα αποδυνάμωνε σημαντικά το Μακεδονικό βασίλειο.

⁷ Αναφορές τοποθετούν την πόλη Σπερχειαί (ή Σπέρχειαί) στην θέση «Ελληνικά», στο λόφο μεταξύ των χωριών Φτέρη και Παλαιοβράχα.

⁸ Αμφισβητούμενη τοποθεσία. Το πιθανότερο είναι πως βρίσκονταν στη Μακρυρράχη Δομοκού (Καϊτσα).

⁹ Ξυνίαί, ή Ξυνία ή Ξυνιάς. Ερείπια της κείτονται στο σημερινό λόφο «Αραπονήσι», κοντά στο χωριό Κορομπλιά. Προτού αποξηρανθεί η λίμνη της Ξυνιάδος μετέβαλλε το λόφο σε νησί.

¹⁰ Η αλλιώς Κύφαιρα. Τοποθετείται στη Μακρυρράχη (Καϊτσα). Αναφέρεται πως η ακρόπολη της βρισκόταν στο λόφο που ονομάζεται «Παλιόκαστρο», όπου διακρίνονται ισχυρά τείχη. Κατά μια εκδοχή συνυπήρξε με τις Αγγείες. Ο Τίτος Λίβιος της αποδίδει τον χαρακτηρισμό «φρούριο που ήλεγχε τη Δολοπία».

¹¹ Αρχαία πόλη της Λοκρίδος, μεταξύ Θερμοπυλών και Σκάρφειας. Κατά τον Στράβωνα βρισκόταν:

- εντός των Στενών των Θερμοπυλών: «Πρὸς δὲ ταῖς Θερμοπύλαις ἐστὶ φρούρια ἐντὸς τῶν στενῶν, Νίκαια μὲν ἐπὶ θάλατταν Λοκρῶν...» (Θ, 4.13)

- και κοντά στην ανατολική είσοδό τους: «... ἔπειτα Νικαία ἐστὶ καὶ αἱ Θερμοπύλαι.» (Θ, 4.4)

¹² Η σημαντικότερη της Λοκρίδος σύμφωνα με τον Πτολεμαίο. Ο Στράβων επίσης παραδίδει πως βρισκόταν 30 στάδια (περίπου 5,5 χιλιόμετρα) ανατολικά της Σκάρφειας. Διέθετε επίγειο σε απόσταση 20 σταδίων (3,7 χιλιόμετρα), πιθανώς κοντά στην σημερινή εκκλησία του Αγίου Νικολάου στο Καινούργιο.

¹³ Οι Αιτωλοί είχαν απολέσει αυτές τις πόλεις από το Φίλιππο σε προηγούμενους πολέμους.